

Přechodové potraviny (transitional foods)

Modifikované diety mají stále své místo v logopedické terapii, zejména díky rostoucímu přijetí rámce IDDSI (Mezinárodní iniciativa pro standardizaci diet u dysfagie). Přesto je třeba si uvědomit, že doporučení takové diety – zejména pyrě – není rozhodnutí, které by se mělo dělat lehkomylně.

Pyrě dieta může totiž zvyšovat riziko malnutrice, omezovat smyslovou a motorickou stimulaci a celkově snižovat radost z jídla. I když někteří pacienti s tímto typem diety nemají problém, mnoho jiných ji snáší velmi špatně a žád

ají o pokrok.

A právě zde mohou pomoci přechodové potraviny (transitional foods).

Tyto potraviny začínají jako tuhé, ale při kontaktu s vlhkostí nebo teplem se mění v pyrě – příkladem může být dětská křupka. Ačkoliv byly vyvinuty pro děti, zkoumá se jejich využití i u dospělých s dysfagií.

Jedna studie (Bruno, Barewal, Shune) porovnávala pod rentgenem účinky pyrě a přechodového produktu Savorease cracker u pacientů po akutním respiračním selhání – bez významných rozdílů ve výsledcích polykání. Je však třeba mít na paměti, že testován byl jen tento jeden produkt a nelze výsledky zobecnit.

Přechodové potraviny mohou být užitečné zejména pro:

- pacienti, kteří nesnáší pyrě, ale musí ho jíst,
- pacienti s obavami z přechodu na tužší konzistence,
- dlouhodobé uživatele pyrě diet, kteří potřebují změnu.

Nicméně nejsou vhodné pro všechny – sucho v ústech, slabá produkce slin nebo slizniční problémy mohou snížit jejich účinnost. Některé potraviny se spoléhají více na sliny (např. Baby Mum Mum), jiné méně (např. Crispy Melts díky oleji). IDDSI testy na stole nemusí plně odrážet realitu v ústech pacienta.

Závěr: Přechodové potraviny mohou být efektivní most mezi pyrě a pevnější stravou, ale je nutné je pečlivě vybírat a hodnotit podle individuálních potřeb pacienta – nelze je doporučovat plošně.

Barewal, R., Shune, S., Ball, J. & Kosty, D. (2020). A comparison of behavior of transitional-state foods under varying oral conditions. *Dysphagia*. <https://doi.org/10.1007/s00455-020-10135-w>

Bruno, E., Barewal, R. & Shune, S. (2025). In vivo behavior of transitional foods as compared to purees: A videofluoroscopic analysis. *American Journal of Speech-Language Pathology*. https://doi.org/10.1044/2025_ajslp-24-00099 [available to ASHA members]

Nový nástroj pro hodnocení rozvoje větné rozmanitosti u malých dětí: Sentence Diversity Priming Task (SDPT)

Tým vedený Krokem vyvinul nový bezplatný a otevřený nástroj pro rychlé a cílené hodnocení větné rozmanitosti u dětí ve věku 30–48 měsíců. Tento nástroj je vhodný jak pro děti, které teprve mluví jednotlivými slovy, tak pro ty, které již začínají tvořit věty. Větná rozmanitost – tedy počet různých kombinací podmět–sloveso – je důležitým ukazatelem jazykového vývoje a pomáhá rozlišit, zda jde o běžné opoždění, nebo o raný projev vývojové jazykové poruchy (DLD). Běžné jazykové vzorky při hře často neposkytují dostatek příležitostí k posouzení této dovednosti, což nový nástroj řeší pomocí interaktivní e-knihy s 24 dvojicemi animovaných obrázků. Dospělý přečte první větu (např. „Miminko pije“) a dítě je pak vyzváno, aby popsalo

druhý obrázek (např. „Kočka pije“) – tím je podpořeno používání cílené struktury. Podle potřeby jsou nabízeny nápovědy a hodnotí se, kolik unikátních vět dítě vytvoří. Nástroj je rychlý (cca 10 minut), snadno se vyhodnocuje bez nutnosti přepisu a je vhodný i pro online použití s asistencí rodičů. Děti i rodiče ho vnímají pozitivně díky atraktivnímu a srozumitelnému zpracování.

SDPT pomáhá sledovat pokrok v čase, cílit terapii na konkrétní oblasti (např. používání 3. osoby, morfémů -ing či slovesa „být“) a posiluje důvěru rodičů díky viditelným výsledkům. Celkově jde o jednoduchý, zábavný a přínosný nástroj, který může významně podpořit včasnou diagnostiku a intervenci u malých dětí s jazykovými potížemi.

Krok, W., Norton, E. S., Buchheit, M. K., Harriott, E. M., Wakschlag, L., & Hadley, P. A. (2022). Using animated action scenes to remotely assess sentence diversity in toddlers. *Topics in Language Disorders*. <http://doi.org/10.1097/tld.0000000000000280> [open access]

Trénink nebo přizpůsobení?

V terapii se často pohybujeme mezi dvěma přístupy: budováním dovedností a kompenzací (přizpůsobením). Budování dovedností má za cíl naučit klienta něco nového nebo obnovit ztracenou schopnost – typicky se používá v rehabilitaci, výuce nebo tréninku, například při nácviku osobních vyprávění u dětí či efektivního polykání u dospělých. Naopak kompenzace znamená úpravu prostředí nebo způsobu komunikace tak, aby se klient mohl zapojit navzdory obtížím – například pomocí obrázkového deníku nebo doporučení střídání jídla a tekutin. Někdy přizpůsobení podpoří i rozvoj dovedností, což označujeme jako facilitaci – třeba když podněty k zapojení do hry vedou dítě k přirozenému zkoušení nových sociálních dovedností. Ani jeden přístup není „lepší“, důležité je vědět, kdy a proč kterou strategii volíme – přílišná kompenzace může bránit rozvoji, zatímco nadměrné budování dovedností může způsobit stres a přetížení.

Doporučuje se řídit se podle „sezón“ – v období růstu klást důraz na trénink, v období únavy či přetížení nabídnout více přizpůsobení. Tento vyvážený přístup je obzvláště důležitý u neurodivergentních klientů, u kterých tradiční terapie někdy tlačí na rozvoj zbytečných dovedností místo respektu k individualitě. Klíčové je být vědomý a záměrný – pokud víme, co děláme a proč, můžeme klientům nabídnout podporu, která je skutečně posune kupředu.

Hodnocení poruch výslovnosti

Hodnocení poruch výslovnosti může být rutinní, ale dvě nové studie upozorňují, že bychom měli být při hodnocení dětí s poruchou řečových zvuků (SSD) pečlivější.

1. Hodnocení srozumitelnosti řeči:

Studie Allison et al. (2025) zjistila, že odhady srozumitelnosti dětí ze strany logopedů nejsou přesnější než odhady netrénovaných posluchačů – rozdíly činily až 12 %, což může ovlivnit rozhodnutí o poskytování péče. Přesnější metodou je ortografický přepis (zápis toho, co dítě řeklo, a porovnání s cílovými slovy).

2. Hodnocení závažnosti poruchy:

Moser et al. (2025) kritizují přílišný důraz na objektivní ukazatele, jako jsou typy chyb a výsledky testů, a vyzývají logopedy, aby zohlednili i subjektivní faktory – například, jak porucha ovlivňuje každodenní život dítěte, jeho postoje ke komunikaci a celkovou pohodu. To vede k celostnějšímu a člověku více přizpůsobenému hodnocení.

Závěr:

Výzkumy vyzývají k revizi běžných postupů a k provádění kvalitnějších a individuálnější zaměřených hodnocení poruch řeči.

Allison, K. M., Millington, M., & Grimm, A. (2025). Can we trust our ears? How accurate and reliable are speech-language pathologists' estimates of children's speech intelligibility? *American Journal of Speech-Language Pathology*. https://doi.org/10.1044/2024_AJSLP-24-00247 [available to ASHA members]

Moser, A., Farquharson, K., Bush, E. J., & Louw, B. (2025). Speech-language pathologists' perceptions of the severity of speech sound disorder. *American Journal of Speech-Language Pathology*. https://doi.org/10.1044/2024_AJSLP-24-00150 [available to ASHA members]

STAR-C

Léčba přetrvávajících kognitivních obtíží po otřesu mozku (commotio cerebri) bývá náročná a často zahrnuje principy neuroplasticity, strategie zvládání, sledování pokroku i posilování sebeúčinnosti klienta. Nově však máme k dispozici přístup STAR-C (Symptom-Targeted Approach to Rehabilitation for Concussion), který kombinuje osvědčené terapeutické metody do přehledného a praktického rámce. STAR-C nabízí dva volně dostupné manuály – instruktážní manuál pro terapeuty usnadňující plánování a vedení terapie a nástrojový manuál s konkrétními strategiemi, pracovními listy a pomůckami. Terapeutický proces staví na třech pilířích: znalosti (vysvětlování a porozumění vlastnímu stavu), dovednosti (nácvik konkrétních strategií) a motivace se sebevědomím (podpora autonomie a sebehodnocení).

Praktické zásady zahrnují zahájení rychlým úspěchem již v první hodině, zaměření na jeden cíl na sezení, domácí úkoly, opakování (s ohledem na typ cíle) a doporučenou intenzitu terapie dvakrát týdně po dobu 3–4 týdnů. Ve studiích proveditelnosti bylo dosaženo 96 % stanovených cílů a probíhá další výzkum, včetně využití u armádních veteránů či lidí s Long COVID. STAR-C sice nepřináší zcela nové metody, ale představuje jasně strukturovaný, přístupný a na klienta zaměřený návod pro efektivní rehabilitaci po otřesu mozku.

Turkstra, L. S., Ray, M. R., LeBlanc, M. M., Lu, L. H., Curtiss, G., Bowles, A. O., Eapen, B. C., & Cooper, D. B. (2025). Development and pilot implementation of a theory-based cognitive rehabilitation protocol for adults with chronic cognitive complaints after mild traumatic brain injury. *American Journal of Speech-Language Pathology*. https://doi.org/10.1044/2024_ajslp-24-00306 [available to ASHA members]

Rehabilitace po CMP

Rehabilitace po cévní mozkové příhodě (CMP) by měla jít nad rámec základních dovedností, jako jsou řeč a polykání, a zaměřit se i na méně viditelné, ale zásadní oblasti ovlivňující návrat do běžného života. Tři nedávné studie upozorňují na důležité výzvy: smyslové poruchy, pracovní komunikační nároky a strategie kognitivní komunikace. První z nich (Bailliard et al., 2024) ukazuje, že smyslové potíže, například přecitlivělost na hluk či ztráta čichu, mohou výrazně narušit sociální zapojení, a proto se doporučuje provádět smyslové screeniny (např. pomocí Nottingham Sensory Assessment) a přizpůsobovat prostředí. Druhá studie (Chen et al., 2024) se věnuje pracovním komunikačním dovednostem – účastníci oceňovali trénink asertivity, emoční regulace a sebezpoznání, přičemž jako obtížné vnímali abstraktní úkoly a únavu z virtuálních sezení. V terapii je proto vhodné simulovat reálné pracovní situace, zapojit vizuální pomůcky, deníky i pracovní terapeuty. Třetí studie (Kiriakou & Psychouli) představuje metodu CO-OP (Goal–Plan–Do–Check) pro trénink kognitivní komunikace, která podporuje samostatnost, ale vyžaduje nácvik každého úkolu zvlášť, protože přenos do jiných situací bývá omezený. Doporučuje se tedy cílený trénink s checklisty, písemnými návody a pravidelnou reflexí.

Závěrem lze říci, že účinná rehabilitace po CMP by měla zahrnovat smyslovou diagnostiku, podporu pracovní komunikace a konkrétní strategie pro každodenní úkoly – jen tak mohou klienti obnovit smysluplné a sebevědomé zapojení do života a komunity.

Bailliard, A. L., Singsomphone, L., Kim, N., Li, S. Y., Vutakuri, N., Ougui, H., Galtes, D. & Hreha, K. (2024). Life after stroke: Changes in sensory health and the impact on participation. *Topics in Stroke Rehabilitation*. <https://doi.org/10.1080/10749357.2024.2435659> [open access]

Chen, N. Y. C., Chee, A., & Dong, Y. (2024). Perceived benefits and challenges of a work skills training workshop after stroke: A qualitative study with stroke survivors and caregivers. *Disability and Rehabilitation*. <https://doi.org/10.1080/09638288.2024.2402507>

Kiriakou, A., & Psychouli, P. (2024). Effects of the CO-OP approach in addressing the occupational performance of adults with stroke: A systematic review. *The American Journal of Occupational Therapy*. <https://doi.org/10.5014/ajot.2024.050131>

Cooking with Confidence

Studie *Cooking with Confidence* představuje praktický kuchařský vzdělávací program určený pro autistické dospívající a mladé dospělé, jehož cílem je podpora samostatnosti, sebevědomí a sociálního zapojení. Účastníci programu si posílili důvěru v každodenní dovednosti, jako je plánování jídla nebo vaření podle receptu, ačkoli jazykové schopnosti nebyly přímo cíleny, aktivity spojené s vařením přirozeně zapojují exekutivní funkce i komunikaci. Program probíhal ve skupinách po deseti účastnících pod vedením kuchaře a asistenta, jednou týdně, a byl realizovatelný i v minimálně vybavených prostorách. Zapojení účastníků do přípravy i nákupu surovin navíc posilovalo další funkční dovednosti. V praxi je možné vaření využít ve školních programech nácviku životních dovedností nebo založit kuchařský klub ve spolupráci s dalšími odborníky. Vaření nabízí přirozený prostor pro rozvoj komunikace, sociálních dovedností i motivace, zejména pokud je oblastí zájmu klienta.

Je však nezbytné přistupovat individuálně – zohlednit alergie, senzorické potřeby a motorické schopnosti. Výzkum má navíc přínos i v oblasti reprezentace – více než polovina účastníků byli černoši, což přispívá k větší rozmanitosti v autism research. *Cooking with Confidence* tak představuje flexibilní a efektivní nástroj pro podporu každodenních dovedností, který může mít významný dopad na kvalitu života autistických osob.

Wong, M.-Y., Carlton, C., Paul, S., Deutsch, J., Sherman, R., Milliron, B.-J., Farmer, N., Hingst, R., Richardson, C., & Shea, L. (2025). Cooking with confidence for autistic youth: Outcomes from a pilot program evaluation model. *BMC Research Notes*. <https://doi.org/10.1186/s13104-025-07105-6> [open access]

Jazyk jako základ učení

Jazykové dovednosti jsou v oblasti speciální pedagogiky často opomíjené, přestože mají zásadní vliv na akademický, kognitivní i sociálně-emocionální vývoj dětí. Až 50–75 % dětí se specifickou poruchou učení (SLD) má zároveň jazykové oslabení, které se objevuje už v raném věku – například ve formě slabého fonologického uvědomění, omezené slovní zásoby či potíží s gramatikou – tedy dávno před nástupem školních potíží. Jazyk přitom nelze oddělit od myšlení: ovlivňuje schopnost řešit problémy, plánovat a učit se. Jazyk je navíc zásadní pro školní úspěšnost nejen v čtení a psaní, ale i v matematice, kde hraje roli při porozumění symbolům, pojmům i větám.

Děti s vývojovou jazykovou poruchou (DLD), které jsou vedeny pouze jako „řečově jediné“, si mohou zasloužit přehodnocení diagnózy kvůli možnému překryvu s SLD. Jazyková omezení se však promítají i do sociálně-emocionální oblasti – děti s nižšími receptivními schopnostmi častěji čelí úzkostem, agresi a nedorozuměním ve vztazích, protože mají potíže s interpretací sociálních situací a vyjadřováním složitějších emocí. Logopedi proto hrají klíčovou roli: mohou včas identifikovat jazykové obtíže, propojovat jazykovou terapii s učivem, podporovat rozvoj sociálních dovedností, perspektivy druhých a emočního porozumění, a také edukovat spolužáky o neurodivergenci. Jazyk tedy není vedlejší téma, ale základní kámen úspěchu dítěte ve vzdělávání i životě – a logopedi jsou klíčoví odborníci, kteří tento rozvoj formují.

Bailey, K. M., & Im-Bolter, N. (2024). Social cognitive processes in children with specific learning disorder: The importance of language. *Learning Disability Quarterly*. <https://doi.org/10.1177/07319487241288531> [open access]

Cullen, H., Billingham, S., & St Clair, M. C. (2024). How do children with language disorder perceive their peer interactions? A qualitative investigation. *Autism & Developmental Language Impairments*. <https://doi.org/10.1177/23969415241275775> [open access]

Mellado, R. (2025). Bidirectional relationship between language ability and internalising/externalising behaviour from early to late childhood: Findings from a Chilean Cohort. *Research on Child and Adolescent Psychopathology*. <https://doi.org/10.1007/s10802-025-01302-4> [open access]